

This project is funded by
the European Union

precious

Зајакнување на отпорноста на младите преку спорт: Сознанија од четири младински форуми во Куманово и Липково

Активност бр.: 4.3

Работен пакет бр.: 4

This project is funded by
the European Union

precyous

Partners

КМОР – Грција | www.kmor.org

ЦИД – Северна Македонија | cid.mk

Автор

Центар за интеркултурен дијалог

KINDLING A BETTER WORLD

center for
intercultural
dialogue

This project is funded by
the European Union

precyous

Содржина

1. Извршна Изјава / Резиме / Цел	3
1.1 Вовед/ Проблем / Контекст	4
2. За проектот	6
3. Резултати од студијата, заклучоци и препораки	6
Препорака 1: Изградете платформи за соработка меѓу засегнатите страни	7
Препорака 2: Институционализирање на патеките за рана превенција	8
Препорака 3: Интегрирање на медиумската и дигиталната писменост во спортот	8
Препорака 4: Финансирајте микроиницијативи предводени од млади	9
Препорака 5: Подобрување на пристапот и инклузијата за девојчињата и младите од руралните средини	10
4. Проекции на влијанието	11
5. Заклучок	12
6. Дополнителни сведоштва	13
7.	14

This project is funded by
the European Union

precious

1. Извршна Изјава / Резиме / Цел

Помеѓу јануари и август 2025 година, во рамките на проектот PRECIOUS беа организирани четири младински форуми: два во Куманово и два во Липково. Овие настани собраа над 80 млади луѓе, граѓански организации и други засегнати страни за да дискутираат за предизвиците на младите, улогата на спортот во градењето отпорност и препораки за политики за локалните власти.

Овој краток преглед ги синтетизира дискусиите, ги идентификува заедничките загрижености и нуди конкретни препораки развиени од самите млади учесници. Покажува како дијалогот предводен од млади може да ги обликува политиките што промовираат инклузија, спречуваат поларизација и го искористуваат спортот како двигател на социјалната кохезија.

Цел: Целта на овој краток преглед на политиките е да ги презентира главните наоди и препораки од четири младински форуми организирани во рамките на проектот PRECIOUS во Куманово и Липково. Форумите им дадоа можност на младите луѓе да ги споделат своите искуства, да ги истакнат предизвиците со кои се соочуваат и да предложат решенија директно до локалните власти и засегнатите страни. Краткиот преглед има за цел да обезбеди гласовите на младите да ги информираат општинските стратегии и политики, со фокус на користење на спортот како алатка за зајакнување на отпорноста, промовирање на инклузија и спречување на поларизација.

Клучно прашање: Младите луѓе во Куманово и Липково се соочуваат со повеќекратни предизвици што ја зголемуваат нивната ранливост кон исклучување и поларизација. Тие вклучуваат висока невработеност кај младите, ограничени безбедни простори за рекреација, нееднакви можности за девојките во спортот и растечка изложеност на говор на омраза и дезинформации преку интернет. Иако обете општини имаат активни младински и спортски традиции, недостатокот на структурирана соработка меѓу училиштата, клубовите, општините и граѓанското општество го ослабува целокупниот одговор. Без насочена акција, овие празнини ризикуваат продлабочување на поделбите и оставање на младите луѓе без позитивни патишта за учество и отпорност.

This project is funded by
the European Union

precyous

Основни препораки: Воспоставување општински платформи за спорт за инклузија што ги поврзуваат властите, училиштата, клубовите и граѓанските организации за координирање на настани и превентивни активности. (1) Финансирање на мали проекти предводени од млади, како што се чистења, турнири и кампањи за подигнување на свеста што им даваат на младите луѓе одговорност и видливост. (2) Интегрирање на модули за медиуми и дигитална писменост во спортските активности за да им се помогне на младите да го препознаат говорот на омраза, дезинформациите и ризиците преку интернет. (3) Подобрување на пристапот до спортски објекти за девојките и младите од руралните средини преку подобро закажување, инклузивно програмирање и поддршка за транспорт. (4) Развивање патишта за упатување за млади во ризик, така што тренерите, наставниците и социјалните работници можат да реагираат рано и да обезбедат соодветна поддршка.

1.1 Вовед/ Проблем / Контекст

Младите во Куманово и Липково се соочуваат со мешавина од социјални, економски и дигитални предизвици кои директно влијаат на нивната благосостојба и отпорност. Двете општини се етнички разновидни и имаат активни младински заедници, но ограничените ресурси и нееднаквиот пристап до можностите често ги оставаат младите ранливи на исклучување и негативни влијанија.

Проблемот

Невработеноста кај младите останува значително повисока од националниот просек. Според Државниот завод за статистика, вкупната невработеност во Северна Македонија била околу 12,4% во 2024 година, но невработеноста кај младите била близу 30%. Во руралните општини како Липково, ограничените можности за работа и послабата инфраструктура ги зголемуваат ризиците од отфрлање.

This project is funded by
the European Union

precyous

Истовремено, речиси сите млади (15-24) во Северна Македонија користат интернет секојдневно, при што повеќе од 80% се активни на социјалните медиуми. Ова ги прави високо изложени на говор на омраза и дезинформации на интернет, кои достигнаа кулминација за време на изборите во 2024 година. Двете општини пријавија инциденти на поларизација на интернет, кои се рефлектираа во офлајн тензии.

Контекст

Регионално, искуствата од Западен Балкан покажуваат дека меѓуетничката доверба може да биде кривка и бара одржливо инвестирање во дијалог, спорт и образование. На меѓународно ниво, организации како ОБСЕ и УНИЦЕФ истакнуваат дека градењето отпорност на заедницата е еден од најефикасните начини за спречување на поларизацијата и насилниот екстремизам. Локално, учеството на Куманово во Мрежата на силни градови покажа дека довербата во општинските одговори е силно поврзана со отпорноста на заедницата.

Лична перспектива

Како што објасни еден млад учесник од Куманово за време на еден форум: „Преку спортот, пронајдов место каде што разликите не се важни. Но, онлајн е различно - има премногу омраза и таа нè погодува секој ден.“ Ова нагласува зошто проблемот е и итен и важен: доколку општинските стратегии не ги решат овие ризици, младите во Куманово и Липково може да се соочат со подлабока исклученост и поделба наместо со можности да напредуваат заедно.

This project is funded by
the European Union

precious

2. За проектот

PRECIOUS има за цел да спречи насилан екстремизам и да ја зајакне социјалната кохезија преку вклучување на младите во позитивни активности водени од заедницата - особено преку спортот - и преку зајакнување на нивното вклучување во процесите на креирање политики. Во рамките на Работниот пакет 4 (WP4), проектот се фокусира на идентификување и решавање на предизвиците што го ограничуваат значајното вклучување на младите и граѓанските организации во донесувањето одлуки на локално, регионално и национално ниво.

3. Резултати од студијата, заклучоци и препораки

Четири млади форуми одржани во Куманово и Липково покажаа дека младите луѓе сакаат да бидат дел од решението кога станува збор за спречување на поларизацијата и градење инклузивни заедници. Тие искрено ги споделија своите искуства: недостатокот на безбедни простори, високата стапка на невработеност, нееднаквите можности за девојчињата и секојдневната изложеност на говор на омраза преку интернет. Во исто време, тие покажаа и дека спортот е една од најсилните алатки за поврзување. Играњето заедно во мешани тимови создаде пријателства и доверба, додека дискусиите околу овие настани им дадоа можност да предложат практични чекори за промена.

Заклучоците се јасни: младите луѓе имаат потреба од построкурирана поддршка, повеќе можности за водење и посилна соработка меѓу институциите и заедниците. Врз основа на нивните гласови и собраните докази, се предлагаат следните препораки.

This project is funded by
the European Union

precyous

Препорака 1: Изградете платформи за соработка меѓу засегнатите страни

Доказ:

И во Куманово и во Липково, младите учесници изразија фрустрација што училиштата, спортските клубови, општините и граѓанското општество честопати работат одделно. Ова создава празнини, дуплирање, па дури и конкуренција наместо соработка. Таму каде што постоеја редовни форуми, младите луѓе рекоа дека се чувствуваат „слушани“ и дека повеќе им веруваат на институциите.

Чекори на дејствување:

- Општините треба да воспостават квартални форуми каде што се среќаваат училиштата, спортските клубови, младинските совети, невладините организации и верските лидери. Овие состаноци не треба да бидат само дискусии, туку треба да завршат со заеднички акционен план што е видлив за заедницата.
- Овие форуми треба да бидат поврзани со спортски центри (на пр. МултиКулти во Куманово, младински центри во Липково) за да се чувствуваат пријателски настроени кон младите и достапни.
- Форумите можат да послужат и како простор каде што младите луѓе ги презентираат своите идеи директно пред донесувачите на одлуки. На пример, еден учесник во Куманово рече: „Тоа беше прв пат да разговарам директно со градоначалникот за тоа што им е потребно на младите луѓе“.

This project is funded by
the European Union

precyous

Препорака 2: Институционализирање на патеките за рана превенција

Докази:

Наставниците и тренерите често забележуваат кога млада личност се бори – промени во однесувањето, повлекување или конфликти со врсници. Но, нема јасни чекори за тоа што да се прави следно. Младите исто така признаа дека не секогаш знаат од кого да побараат помош, особено кога проблемот е онлајн вознемирување или семеен притисок.

Чекори на дејствување:

- Мапирајте ги сите достапни лица за поддршка во секоја општина – училишни советници, социјални работници, младински работници и психолози.
- Развијте краток водич (2-3 страници) за тренери и наставници за тоа како да ги забележат раните знаци, како да водат разговор за поддршка и кога и како да упатат млада личност за дополнителна помош.
- Воспоставете доверливи канали (на пр. е-пошта од училиште или телефонска линија во младинскиот центар) каде што младите можат да побараат помош без страв од стигма.
- Осигурајте се дека семејствата се дел од процесот, така што поддршката не се гледа како казна, туку како грижа.

Препорака 3: Интегрирање на медиумската и дигиталната писменост во спортот

Доказ:

This project is funded by
the European Union

precyous

Речиси секој млад човек во Куманово и Липково користи социјални медиуми секојдневно. За време на форумите, многумина опишаа како говорот на омраза преку интернет меѓу етничките групи ги тера да се чувствуваат небезбедно. Тие исто така признаа дека не е секогаш лесно да се знае што е вистина, а што е лажно. Сепак, тие одговорија многу позитивно кога тренерите вклучија кратки активности за „пронаоѓање на трикот“ или „како безбедно да се реагира преку интернет“ пред или по спортскиот тренинг.

Чекори на дејствување:

- Создадете микро-модули (15-20 минути) што тренерите можат да ги испорачаат еднаш или двапати месечно. Примерите вклучуваат:

Пронајдете ја лажната објава – покажувајќи како да проверите факти за 60 секунди.

Пристрасност и емоции – зошто некои објави се дизајнирани да нè налутат.

Фер игра преку интернет – поврзување на тимската работа на теренот со тимската работа на социјалните медиуми.

- Соработувајте со локални организации за проверка на факти и младински медиумски групи, така што примерите се свежи и релевантни.
- Охрабрете ги клубовите да водат онлајн кампањи предводени од самите млади спортисти, користејќи го истиот дух на фер игра што го практикуваат на теренот.

Препорака 4: Финансирајте микроиницијативи предводени од млади

Доказ:

This project is funded by
the European Union

precyous

Во Липково, младите луѓе истакнаа дека малата финансиска поддршка направила голема разлика. Со само неколку стотици евра тие организираа фудбалски денови, меѓукултурни пикници и акции за чистење што ги зближија селата. Во Куманово, турнирите предводени од млади докажаа дека кога на младите им се дава доверба и ресурси, тие можат да организираат настани кои се безбедни, инклузивни и забавни.

Чекори на дејствување:

- Општините треба да издвојат фонд за микро-грантови (300–1.000 евра по проект) за идеи предводени од млади.
- Процесот на аплицирање и известување мора да биде едноставен: апликација од една страница, кратка фотографија и приказна како извештај.
- Проектите можат да вклучуваат спортски турнири, кампањи за подигање на свеста, уметност и музика поврзани со спорт или еколошки акции.
- Јавно да ги презентираат овие иницијативи за младите луѓе да се чувствуваат признати, а другите да бидат инспирирани.

Препорака 5: Подобрување на пристапот и инклузијата за девојчињата и младите од руралните средини

Доказ:

Девојките во обете општини изразија загриженост дека не се чувствуваат добредојдени во некои спортски простори или дека времето не е соодветно. Во Липково, младите од руралните средини рекоа дека трошоците за транспорт и недостатокот на објекти во селата ги спречуваат да се приклучат на активности. Овие бариери го намалуваат еднаквото учество и ризикуваат да ги остават некои млади луѓе зад себе.

Чекори на дејствување:

This project is funded by
the European Union

precyous

- Да се обезбеди спортските сали и клубови да нудат часови прилагодени за жени и активно да регрутираат жени тренерки како модели на улоги.
- Општините треба да поддржат ваучери за превоз или да ротираат настани помеѓу селата за да можат младите од руралните средини полесно да учествуваат.
- Да се надградат локалните објекти за да се исполнат минималните стандарди за вклучување – безбедно осветлување, посебни простори за соблекување и пристапни тоалети.
- Да се промовираат приказни за девојки и млади од руралните средини кои успеваат во спортот, за другите да видат дека учеството е можно.

4. Проекции на влијанието

Доколку овие препораки се имплементираат во Куманово и Липково, можеме да очекуваме јасни подобрувања во следните 12-18 месеци. Со здружување на училиштата, спортските клубови, општините и граѓанските организации, младите ќе имаат повеќе безбедни простори и структурирани можности за поврзување. Со микро-грантови и инклузивни турнири, младите ќе водат свои иницијативи, градејќи доверба и соработка меѓу етничките и социјалните групи. Сесиите за медиумска писменост ќе го намалат влијанието на говорот на омраза и дезинформациите преку интернет, додека патеките за рана превенција ќе обезбедат ранливите млади луѓе да добијат поддршка во вистинско време. Заедно, овие активности ќе ги намалат ризиците од исклучување и поларизација и ќе ја зголемат довербата меѓу младите луѓе и локалните институции.

Очекувани резултати (12-18 месеци):

- +15-20% зголемување на учеството на мешани етнички спортски тимови во обете општини.

KINDLING A BETTER WORLD

center for
intercultural
dialogue

This project is funded by
the European Union

precious

- Посилна вклученост на девојките и младите од руралните средини, со најмалку 30% учество на жените во финансираните иницијативи.
- 10+ микро-проекти предводени од млади успешно имплементирани со видливо влијание врз заедницата.
- Поголема отпорност на говорот на омраза преку интернет, при што младите луѓе пријавуваат поголема доверба во препознавањето и борбата против дезинформациите.
- Подобрена доверба во локалните власти, мерена преку повратни информации од младите на идните форуми.

Outcome Area	Current Situation (2024)	Projected (2026) if Implemented
Mixed-ethnic youth sports participation	Sporadic tournaments with limited reach	Regular events, +15–20% increase in participation
Female & rural youth inclusion	Unequal access; low participation of girls	At least 30% female participation; improved access for rural youth
Youth-led micro-projects	Few initiatives, small scale	10+ projects annually with visible community impact
Digital & media literacy	Limited exposure; few structured activities	60% of active youth trained; Fair Play Online campaigns
Trust in local institutions	Mixed, often low among youth	Noticeable increase in trust (forum feedback & surveys)

5. Заклучок

Четириот младински форуми во Куманово и Липково јасно покажаа дека младите луѓе не се само корисници на програмите, туку и активни придонесувачи кон решенијата. Тие ги идентификуваа ризиците со кои се

This project is funded by
the European Union

precyous

соочуваат - невработеност, недостаток на безбедни простори, говор на омраза на интернет - а исто така покажаа како спортот, кога е во комбинација со доверба и соработка, може да ги намали поделбите и да ги зближи заедниците.

Општините, училиштата, спортските клубови и граѓанското општество сега имаат јасна можност: да слушаат, да дејствуваат и да инвестираат во иницијативи предводени од млади. Со продолжување на препораките во овој извештај, локалните власти можат да создадат побезбедни, поинклузивни простори каде што младите луѓе се чувствуваат ценети и поддржани. Промените не бараат големи буџети, но бараат посветеност, координација и подготвеност да им се даде место на младите на масата.

Пораката од младите е едноставна: „Подготвени сме да водиме, но треба да ни верувате“. Ако Куманово и Липково го прифатат овој дух, тие не само што ќе ја зајакнат отпорноста на заедницата, туку ќе постават и пример за другите општини во Северна Македонија и пошироко.

6. Дополнителни сведоштва

Гласовите на младите луѓе во Куманово и Липково носат заедничка порака: тие сакаат да бидат дел од обликувањето решенија за нивната иднина. На четирите форуми, учесниците постојано ја нагласуваа истата идеја - спортот не е само игра, туку и мост што им помага да се поврзат, да се разберат едни со други и да се држат настрана од штетните влијанија. Како што еден учесник го сумираше тоа во име на многу други:

„Кога играме заедно, бариерите исчезнуваат. Ни требаат повеќе вакви шанси - не само еднаш, туку секоја недела, секој месец. Дајте ни простор и ние ќе ви покажеме што можат да постигнат младите.“

This project is funded by
the European Union

precious

7. Acknowledgements

Овој документ за политиката е развиен во рамките на проектот PRECYOUS, со активно учество на млади луѓе од Куманово и Липково. Посебна благодарност им се упатува на:

Младите учесници на четирите форуми, чии гласови и идеи ги обликуваа препораките.

Општинските претставници од Куманово и Липково за нивната отвореност и ангажман.

Локалните спортски клубови, тренери и училишта за поддршка на иницијативи предводени од млади и организирање настани.

Младинскиот центар МултиКулти во Куманово и центарот SAYSH во Липково за обезбедување инклузивни простори за дијалог и размена.

Организациите на граѓанското општество и лидерите на заедницата кои продолжуваат да ја поддржуваат градењето отпорност и меѓукултурниот дијалог на локално ниво.

This project is funded by
the European Union

precyous

precyous.mk

The content of this publication represents the views of the author only and is its sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.